

DESPRE NATURA JURIDICĂ A ACCEPTĂRII PURE ȘI SIMPLE FORȚATE

DR. BOGDAN PĂTRAȘCU*

Résumé

L'auteur veut démontrer que l'acceptation de l'hérédité, n'importe quelle est sa forme, et aussi la renonciation sont des facultés pour toute personne appelée a une succession. Il s'agit donc, soit d'un droit subjectif, soit d'un acte juridique. En ce cas, l'acceptation pure et simple forcée semble être une acceptation tacite. Si on considère que l'acceptation forcée est l'oeuvre de la loi, comme sanction civile, elle ne peut pas représenter ni un droit subjectif, ni un acte juridique.

Mots-clés: l'acceptation pure et simple forcée; l'acceptation tacite de la sucesion; la nature juridique de l'acceptation forcée; acte juridique; sanction civile.

1. Precizări prealabile

Opțiunea succesorală, în accepțiunea sa de instituție juridică, prin urmare de ansamblu al normelor de drept care reglementează acceptarea și renunțarea la moștenire, oferă numeroase subiecte de reflecție, în preocuparea rezolvării unor aspecte teoretice. Nu mai puțin, de felul în care se răspunde la astfel de probleme depinde și modul de aplicare a regulilor de drept în discuție, incidența observându-se în soluțiile de practică judiciară și notarială. Multe sunt temele aparținând opțiunii succesorale susceptibile de a trezi interes. Iată numai câteva dintre acestea: natura juridică a dreptului subiectiv de opțiune succesorală, caracterele actului juridic de opțiune, calificarea termenului pentru acceptarea sau renunțarea la moștenire și momentul din care acest termen începe să curgă, caracterizarea acceptării tacite și, în acest context, a actelor și faptelor care au o asemenea semnificație, utilitatea, *de lege ferenda*, a acceptării beneficiare, natura juridică a acceptării pure și simple forțate a moștenirii. Enumerarea făcută urmărește numai să ilustreze complexitatea instituției opțiunii succesorale și interesul punerii în discuție a unora dintre aspectele care o privesc. Preocuparea noastră de aici are ca obiect numai ultima problemă dintre cele menționate, anume determinarea naturii juridice a acceptării

* Lect. univ. dr. Bogdan Pătrașcu – cercetător științific gr. III, Departamentul de Drept Privat „Traian Ionașcu”, Institutul de Cercetări Juridice „Andrei Rădulescu” al Academiei Române, și cadru didactic la Facultatea de Drept a Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București.

pure și simple forțate a succesiunii. Anticipând, vom spune că, în opinia noastră, acceptarea forțată este un act juridic, un act de acceptare tacită, făcut în condiții restrictive față de acceptarea tacită de drept comun, condiții reglementate de texte de lege speciale, anume de art. 703 și 712 din Codul civil. Vom spune, de asemenea, că această calificare nu este împărtășită în prezent în doctrină și în practică și că părerile care au susținut-o au rămas izolate. Nu avem nici noi pretenția unor susțineri fără cusur, dimpotrivă, suntem conștienți de posibila soliditate a unor contraargumente. Avem însă convingerea că abordarea noastră permite o mai naturală așezare a instituției vizate în cadrul materiei succesiunilor, o mai ușoară conciliere a acesteia cu unele instituții de drept civil care exced dreptului de moștenire, ca, de pildă, aceea a actului juridic civil ori instituția patrimoniului și, de asemenea, o mai lesnicioasă concordanță cu unele principii care guvernează ramura dreptului civil.

În fine, chiar dacă unele susțineri nu vor fi primite (deși există, neîndoind, argumente pentru a fi susținute), demersul credem că încă nu e de prisos, subzistând câștigul pe care-l poate aduce orice dezbatere, orice punere în discuție a unei probleme, anume clarificarea acesteia, chiar prin prevalența teoriei contrare celei promovate. Altfel spus, apare un prilej de întărire prin contraargumente a punctului de vedere precumpănit, de consolidare a sa.

2. Succinte considerații asupra opțiunii succesoriale, cu precădere asupra sensurilor sale

Sucesiunea, în una dintre accepțiunile sale, este transmisiunea patrimoniului unei persoane decedate către una sau mai multe persoane în viață. Transmisiunea succesorală are loc *ope legis*, în chiar clipa morții lui *de cuius*, fără să implice vreun demers, o anumită conduită din partea succesibililor. Cum inspirat s-a reținut în literatura noastră juridică, moștenitorul „nu trebuie să meargă spre moștenire, ci moștenirea îl cuprinde, în puterea legii, a testamentului sau a donației de bunuri viitoare”¹.

Aceasta nu înseamnă că moștenitorii sunt, asemenea erezilor necesari din dreptul roman², în imposibilitate de a repudia moștenirea, ci au a alege între însușirea și consolidarea transmisiunii succesoriale, prin acceptare, și renunțarea la succesiune. În adevăr, potrivit art. 686 C.civ., „Nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moșteniri ce i se cuvine”. Așadar, succesibilii au exercițiul opțiunii succesoriale. Pot accepta moștenirea (pur și simplu sau sub beneficiu de inventar),

¹ Mihail Eliescu, *Transmisiunea și împărțea moștenirii în dreptul R.S.R.*, București, Edit. Academiei, 1966, p. 18.

² Pentru categoriile de moștenitori în dreptul roman, din perspectiva acceptării și renunțării la moștenire, vz., de pildă, C. St. Tomulescu, *Drept privat roman*, Tipografia Universității din București, 1975, p. 215–218; Vladimir Hanga, *Drept privat roman*, București, Edit. Didactică și Pedagogică, 1978, p. 333–338.

ori pot renunța la succesiune. Din această perspectivă, trebuie subliniat faptul că două sunt sensurile opțiunii, cu efecte diametral opuse, anume acceptarea și renunțarea la moștenire. Prin acceptare se însușește și consolidează titlul de erede, iar prin renunțare se pierde această calitate, mai exact înfățișarea sa înainte de exercițiul opțiunii, anume aceea de succesibil. Nu este vorba prin urmare de trei posibile ramuri între care are a alege succesibilul: acceptarea pură și simplă, acceptarea sub beneficiu de inventar și renunțarea la moștenire, cum s-a susținut în doctrină³, ci – în opinia noastră – numai de două ramuri ori laturi ale opțiunii. Aceasta deoarece primele două din enumerarea tripartită menționată sunt, în sensul terminologiei folosite, subramuri ale aceleiași ramuri: acceptarea. Numai aceasta (indiferent de forma sub care apare: voluntară sau forțată, pură și simplă sau sub beneficiu de inventar, tacită sau expresă) este în același plan cu cealaltă latură a opțiunii succesorală – renunțarea la succesiune.

Precizarea o socotim utilă chiar și numai pentru a indica esența comună a acceptării, indiferent de forma sa și deosebirea acesteia, la fel, oricare ar fi felul concret de acceptare, față de cealaltă latură ori ramură a opțiunii: renunțarea. Dacă între acceptarea pură și simplă și cea sub beneficiu de inventar există deosebiri, ele subliniază diferențe specifice *înăuntrul* acceptării moștenirii.

O a doua subliniere pe care, de asemenea, nu o socotim lipsită de interes este aceea de a preciza accepțiunile noțiunii de opțiune succesorală. Se pot distinge, în opinia noastră, trei asemenea înțelesuri: drept subiectiv de opțiune, act juridic de opțiune și, în fine, atât drept subiectiv, cât și act juridic de opțiune⁴.

Urmează ca sensul în care, în concret, a fost folosit termenul de opțiune succesorală să fie apreciat din context.

În adevăr, faptul juridic al morții are mai multe consecințe în planul dreptului succesoral, printre care amintim: semnifică deschiderea moștenirii, determină transmisiunea succesorală și face să curgă termenul de 6 luni pentru exercitarea opțiunii succesorală. La data deschiderii moștenirii se naște **dreptul subiectiv de opțiune** (acea posibilitate ocrotită de lege, pe care succesibilul o are de a alege între acceptare și renunțare); începe să curgă și termenul pentru săvârșirea **actului juridic de opțiune**, adică pentru manifestarea de voință a succesibilului prin care se pune în valoare posibila conduită despre care aminteam că reprezintă dreptul subiectiv de opțiune. În sfârșit, dacă un capitol dintr-o lucrare de drept succesoral s-ar intitula *Opțiunea succesorală*, am fi îndreptățiți să așteptăm și să găsim tratate toate aspectele

³ Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 87.

⁴ Cu privire la această ultimă accepțiune, pe lângă cele arătate în continuare, se mai poate face o distincție în funcție de perspectiva de abordare: din punct de vedere subiectiv, accentul cade pe conduita succesibilului – drept subiectiv – și pe manifestarea de voință prin care această conduită se exprimă – act juridic – (de pildă, în formularea: din clipa morții lui *de cujus*, pentru succesibil devine actuală opțiunea succesorală); din punct de vedere obiectiv, dreptul și actul juridic de opțiune alcătuiesc, împreună, instituția opțiunii succesorală (accentul cade, de astă dată, asupra normelor juridice, a reglementării care se aplică acceptării și renunțării la moștenire, cu amândouă componentele acestora : drept subiectiv și act juridic).

opțiunii, prin urmare **atât ale dreptului subiectiv, cât și ale actului juridic de opțiune** (atât cele generale care interesează și acceptarea și renunțarea, cât și cele particulare, care au așadar relevanță doar pentru una din laturile opțiunii succesoriale).

3. Despre acceptarea pură și simplă forțată, cu specială privire asupra naturii sale juridice

Clasificarea tradițională a acceptării pure și simple este în acceptare pură și simplă voluntară – expresă sau tacită – și acceptare pură și simplă forțată. Aceasta din urmă este calificată drept delict civil⁵, constând, în termenii art. 703 C.civ., în fapta unui succesibil de a da la o parte, de a ascunde lucruri ale unei moșteniri, fapt ilicit pentru care legea impune celui care l-a săvârșit calitatea de acceptant pur și simplu, cu urmările proprii ale acestui fel de acceptare, la care se adaugă consecințele specifice pe care textul de lege menționat dar și art. 712 C.civ. le reglementează.

Așa fiind, acceptarea pură și simplă forțată – s-a precizat⁶ – reprezintă o excepție de la caracterul voluntar al actului de opțiune, care presupune, în esență, libertatea de a alege sensul opțiunii, acceptare sau renunțare, iar dacă se acceptă, posibilitatea absolută a succesibilului de a face acea acceptare pe care o consideră potrivită intereselor sale: expresă, tacită sau sub beneficiu de inventar.

Natura juridică a acceptării forțate nu se socotește așadar a fi de act juridic de opțiune (manifestare de voință a succesibilului de a produce anume consecințe juridice). În doctrină se consideră, constant și cvasiunanim, că sustragerea sau ascunderea unor bunuri succesoriale de către un succesibil pentru a și le însuși în totalitate, spre a le sustrage partajului, nu pot fi calificate drept acceptări tacite⁷. Faptele săvârșite de succesibil nu sunt acte de proprietar, căci acela „care sustrage un bun oarecare nu se comportă ca un proprietar, ci ca un hoț”⁸. Așa fiind, „acceptarea forțată este o sancțiune civilă. Ea nu izvorăște dintr-un act juridic licit, ci din fapta dolozivă a moștenitorului, adică dintr-un fapt juridic ilicit”⁹. Împărtășim faptul că legiuitorul pedepsește, prin dispozițiile art. 703 și 712 C.civ. pe succesibilul a cărui conduită se încadrează în ipotezele acestor articole. Socotim totuși că acceptarea forțată presupune o manifestare de voință făcută cu intenția de însușire a titlului de erede, chiar dacă prin modalități atipice care reprezintă în același timp și fapte ilicite. Așa se explică, de altfel, și de ce legiuitorul sancționează

⁵ Francisc Deak, *Tratat de drept succesoral*. (ed. a II-a), București, Edit. Universul Juridic, 2002, p. 423.

⁶ *Ibidem*.

⁷ De pildă, pentru doctrina mai recentă, vz. Al. Bacaci, în Al. Bacaci, Gh. Comăniță, *Drept civil. Succesiunile*, București, Edit. All Beck, 2003, p.205, Fr. Deak, *op. cit.*

⁸ Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 130.

⁹ *Ibidem*.

un astfel de comportament. Vom încerca să argumentăm afirmația făcută, conștienți fiind, în același timp, de dificultatea demersului nostru, de vreme ce literatura juridică¹⁰ și practica judecătorească¹¹, în consens, am arătat, împărtășesc punctul de vedere contrar.

Iată, mai întâi, ce dispun cele două texte din Codul Civil, care alcătuiesc sediul reglementării pentru acceptarea forțată a moștenirii. Art. 703 C.civ. prevede: „*Erezii care au dat la o parte, sau au ascuns lucruri ale unei succesiuni, nu mai au facultatea de a se lepăda de dânsa; cu toată renunțarea lor, ei rămân erezi și nu pot lua nicio parte din lucrurile date la o parte sau ascunse.*” Potrivit art. 712 C.civ., „*Eredele, care a ascuns obiecte ale succesiunii sau care cu știință și rea credință n-a trecut în inventar efecte dintr-însa, nu se poate folosi de beneficiul de inventar*”.

Nu ne oprim aici în mod sistematic asupra condițiilor precizate în doctrină și care rezultă din hotărârile instanțelor, pentru a putea vorbi de o acceptare forțată. Vom menționa că, în esență, trebuie să intervină, ca element obiectiv, o dare la o parte, adică o sustragere sau o ascundere (dosire) a unuia ori a mai multor bunuri succesoriale, iar ca element subiectiv dosirea sau darea la o parte să fie săvârșite cu scopul ruperii echilibrului dintre moștenitori, cel mai adesea prin neincluderea în masa partajabilă a bunurilor în discuție. Fapta trebuie săvârșită de un comoștenitor¹².

Demonstrația pe care încercăm s-o facem pornește chiar de la denumirea sub care este consacrată în doctrină instituția avută în vedere : **acceptare forțată**. Este vorba – subliniem – de o ipoteză de însușire a titlului de erede, o varietate de acceptare, aparținând prin urmare opțiunii succesoriale. Opțiunea succesorală, am precizat deja, ca noțiune are un oarece grad de imprecizie, putând însemna, în esență, fie **dreptul subiectiv** pe care un succesibil îl are cu privire la însușirea ori nu a calității de moștenitor, fie **actul juridic** prin care acest drept subiectiv se exercită. Această dublă semnificație, drept subiectiv și act juridic, se verifică și cu privire la fiecare din laturile opțiunii : acceptarea, respectiv renunțarea la moștenire.

Din perspectiva preocupărilor noastre de aici, interesează că atât în cazul dreptului subiectiv, cât și a actului juridic, opțiunea este indisolubil legată de succesibil, reprezintă ipostaze ale subiectivității sale. Nu poate fi concepută o alegere aparținând subiectului de drept, dar care să-și aibă sorgintea în afara sa. Acceptarea forțată însă, calificată ca o pedeapsă civilă, impusă de lege, apare ca

¹⁰ Trebuie însă observat că teoria acceptării tacite a moștenirii, în ipotezele vizate de instituția acceptării forțate, a fost susținută de nume prestigioase în literatura mai veche de drept civil (ca, de exemplu: Charles Demolombe, Charles Aubry și Charles Rau, citați de M. Eliescu în *op. cit., loc. cit.*). Pentru o privire generală asupra personalității și operei fiecăruia dintre ele, a se vedea Ph. Malaurie, *Antologia gândirii juridice*, București, Edit. Humanitas, 1997, p. 245–246 și 239–243.

¹¹ De pildă, Trib. Supr., Sec. civ., dec. nr. 2520 din 1989, în „Dreptul”, nr. 8, 1990, p. 79; C.S.J., Sec. civ., dec. nr. 1979 din 1992, în „Dreptul”, nr. 8, 1993, p. 80-81.

¹² Și nu de un succesori cu drepturi exclusive asupra bunurilor în discuție, fapta în acest caz neputând să prejudicieze o altă persoană (Francisc Deak, *op. cit.*, p. 426).

exterioară voinței succesibilului, nu mai poate fi privită ca act juridic prin care să se pună în valoare un drept subiectiv. Însușirea calității de erede, în condițiile specifice ale art. 703 și 712 C.civ., impunându-se prin lege, înseamnă că reprezintă un caz paradoxal de exercitare a dreptului subiectiv, pentru că infirmă chiar definiția acestuia de posibilitate la îndemâna succesibilului de a avea o anume conduită. Nu ar fi doar, cum am arătat că s-a precizat în literatura juridică, o excepție de la caracterul voluntar al actului de opțiune. Ar fi, în realitate, o negare a dreptului subiectiv de opțiune, câtă vreme, repetăm, rezultatul – acceptarea – este opera legii, și nu a subiectului de drept.

Confirmarea vine și din calificarea acestei acceptări ca una **forțată**. Chiar contradicția, sub aspectul semantic, care apare din alăturarea celor doi termeni – acceptare forțată – ridică un semn de întrebare asupra calificării acesteia ca pedeapsă civilă. Este potrivit, de asemenea, să arătăm că dosirea sau darea la o parte a unor bunuri succesoriale reprezintă, neîndoielnic, fapte ilicite, iar succesibilul este pedepsit pentru comportamentul său. Ceea ce încercăm să demonstrăm este însă că sancțiunea legii privește restrângerea dreptului de opțiune cu consecințele ce decurg de aici asupra actului de opțiune al celui vinovat. Se poate, credem, susține că succesibilul va fi în continuare titularul opțiunii succesoriale, în ambele sale accepțiuni, numai că în circumstanțe diferite de cele în care s-ar fi găsit dacă nu ar fi săvârșit fapta de dosire sau dare la o parte. Aceste condiții restrictive reprezintă rezultatul sancțiunii legale. Prin urmare, legea pedepsește conduita moștenitorului, dar nu interzice și nu se substituie manifestării de voință pe care o implică în mod necesar opțiunea succesorală.

În susținerea acestei concluzii, este poate mai potrivit să pornim de la dispozițiile art. 712 C.civ. care stipulează că eredele vinovat de ascunderea unor bunuri succesoriale „*nu se poate folosi de beneficiul de inventar*”. Aceasta presupune că deși acceptase sub beneficiu de inventar, succesorul este decăzut din acest beneficiu și rămâne acceptant pur și simplu. Dacă este așa, ni se pare evident că, în acest caz, este greu de tăgăduit existența actului juridic de acceptare, manifestarea expresă de voință a succesibilului de a primi moștenirea. Pedeapsa legală pare a fi numai faptul că acceptarea beneficiară, inițial aleasă, devine acceptare pură și simplă cu riscul suportării de către acest fel de acceptant a pasivului succesoral *ultra vires hereditatis*, prin urmare chiar cu propriile-i bunuri. Ar fi greu de susținut de pildă că, prin formularea din art. 712 C.civ., „*nu se poate folosi de beneficiul de inventar*”, s-ar putea infirma cu totul și actul juridic de acceptare beneficiară deja făcut, dacă se descoperă o dosire sau că în inventar n-au fost trecute în mod intenționat lucruri ale succesiunii. Acel act juridic va fi unul de acceptare, dar nu sub beneficiu de inventar, ci pură și simplă. Dacă este așa, ne întrebăm care ar fi rațiunea de a socoti că succesibilul, a cărui dosire a fost descoperită înainte de a săvârși actul de opțiune, nu l-ar mai putea face, însă, este adevărat, în ipoteza noastră, numai sub forma acceptării pure și simple tacite rezultate din fapta de dosire sau dare la o parte? Că, spre deosebire de ipoteza

anterioară, legea ar înlocui însuși actul de opțiune sau, cel mult, că opțiunea lui ar fi consecința cumulată a faptului său ilicit, calificat ca atare, unit cu textul de lege care-l pedepsește?

Este aici locul să subliniem și un alt aspect pe care l-am amintit deja, anume acela că, deși este calificată drept o pedeapsă a legii, acceptarea forțată cu efectul decăderii succesibilului vinovat din dreptul de opțiune¹³ este considerată o excepție de la caracterul voluntar al actului de opțiune. Iar această excepție este consemnată în următorii termeni: „nu se bucură de libertate de opțiune moștenitorul care cu intenție frauduloasă a dat la o parte sau a ascuns (în special cu ocazia inventarierii) bunuri ale moștenirii; cu titlu de pedeapsă civilă, un asemenea moștenitor este considerat acceptant pur și simplu (art. 703 și 712 C.civ.)”¹⁴.

Problema care se pune este aceea dacă lipsa caracterului voluntar al actului de opțiune este identică, este sinonimă cu decăderea din dreptul de opțiune. Se poate susține că nu, de vreme ce vorbim, pe de o parte, de un act juridic ce prezintă în general anumite caractere juridice, iar în situația particulară reglementată de art. 703 și 712 C.civ. acestui act îi lipsește unul dintre aceste caractere (manifestarea de voință prezumându-se însă a exista); pe de altă parte, decăderea din dreptul de opțiune ar însemna inexistența, ca urmare a delictului săvârșit, a însuși dreptului subiectiv și a actului juridic de opțiune; titlul de erede, în condiții *asimilate* acceptării pure și simple, ar fi de astă dată conferit de lege. Precizăm în acest context acceptiunea largă pe care o are, potrivit opiniei citate, caracterul juridic amintit. Astfel, caracterul voluntar înseamnă libertatea de alegere pe care o are succesibilul, libertate ce poate fi privită din mai multe puncte de vedere:

a) în sensul în care dispune art. 686 C.civ., potrivit căruia „nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moșteniri ce i se cuvine” (expresie a principiului *nemo invitus heres*);

b) în sensul unei libertăți absolute în exercitarea dreptului subiectiv de opțiune, succesibilul nefiind obligat să motiveze sensul în care a optat (acceptare ori renunțare), ori forma aleasă pentru acceptare (de pildă, pură și simplă sau sub beneficiu de inventar);

c) în fine, în situația în care există mai mulți succesibili, fiecare poate să-și exercite actul de opțiune după cum dorește, fără a exista condiționări între această manifestare de voință și actele de opțiune ale celor alături de care este chemat la moștenire.

Dacă se are în vedere acest sens plurivalent al caracterului voluntar al actului de opțiune și, mai ales, primul înțeles enunțat, se observă că decăderea din dreptul de opțiune, rezultată din art. 703 și 712 C.civ., vine în contradicție cu prevederea imperativă a art. 686 C.civ. Or, această dispoziție consfințește un principiu în materie succesorală care apreciem că n-ar trebui redus la o simplă acceptiune pe care o are un caracter juridic al actului de opțiune. Calificarea ca pedeapsă civilă a

¹³ Francisc Deak, *op.cit.*, p. 429.

¹⁴ *Ibidem*, p. 392.

acceptării forțate naște această dificultate de conciliere între textele în prezență. Dacă însă apreciem că acceptarea forțată este, totuși, un act juridic, este opera succesibilului, iar legiuitorul a sancționat faptul de dosire sau dare la o parte numai cu restricționarea conduitei acestui succesibil în planul opțiunii (în așa fel încât să nu fie scutit de pericolul răspunderii pentru pasiv cu propriile-i bunuri), atunci textele Codului civil se conciliază. Moștenitorul nu este obligat să accepte moștenirea, ci o face prin voința sa, însă în condiții legale – am precizat – diferite de cele ale opțiunii de drept comun.

Poate fi demonstrată natura de act juridic a acceptării forțate? Câteva argumente au fost deja aduse, cele care porneau de la dispoziția art. 712 C.civ. Dar cât privește art. 703 C.civ? Iată din nou textul său: „Erezi care au dat la o parte, sau au ascuns lucruri ale unei succesiuni, nu mai au facultatea de a se lepăda de dânsa; cu toată renunțarea lor, ei rămân erezi și nu pot lua nicio parte din lucrurile date la o parte sau ascunse.” Pare că, de astă dată, demonstrația e mai dificilă.

Renunțarea succesibilului putea interveni înainte sau după dosire. Dacă a renunțat anterior, actul de renunțare își produce efectele numai dacă a devenit irevocabil prin acceptarea moștenirii de alți succesori. În caz contrar, succesibilul care a dosit ori dat la o parte nu mai beneficiază de efectele actului său de renunțare, este decăzut din renunțare. Dacă succesibilul a renunțat ulterior săvârșirii faptei de dosire, renunțarea este fără valoare, căci, potrivit art. 703 C.civ., cel în cauză nu mai poate să se lepede de moștenire. În ambele situații în care renunțarea nu produce efecte, opțiunea va fi acceptarea pură și simplă.

Se pot explica aceste consecințe¹⁵ prin prisma naturii juridice de act de opțiune a acceptării forțate? Credem că da, și anume conferind actului de dosire ori dare la o parte semnificația acceptării tacite.

Acceptarea tacită este aceea prin care succesibilul face un act, fapt, gest din care reiese neîndoielnic intenția de însușire a titlului de erede. Cu drept cuvânt, în literatura juridică s-a observat că act juridic nu înseamnă aici înscris¹⁶. Act juridic (de astă dată în raport de echivalență cu gest, fapt, demers) înseamnă manifestare de voință din care să reiasă, chiar dacă nu direct, intenția de acceptare. Este rolul instanței de a hotărî, ținând seama de datele concrete ale speței, dacă împrejurarea invocată de succesibil constituie ori nu acceptare tacită. Există – am arătat – o bogată asemenea practică în care manifestări de voință dintre cele mai diverse au fost considerate acte de acceptare, chiar dacă exteriorizarea lor a luat forma, de pildă, a unor acte repetate de folosință a unor bunuri succesoriale, reparații ale unui imobil care a aparținut defunctului, ori plata unor impozite aferente unui astfel de imobil. Prin urmare, nu interesează forma concretă de exteriorizare a voinței, decât sau mai ales pentru a rezulta fără dubiu voința de a-și apropria moștenirea, de a fi erede. Actul juridic de acceptare tacită nu se confundă așadar cu actul (faptul) din

¹⁵ Reținute, în sensul celor descrise de Francisc Deak, în *op. cit.*, p. 429.

¹⁶ Constantin Stătescu, *Drept civil. Contractul de transport. Drepturile de creație intelectuală. Succesiunile*, București, Edit. didactică și pedagogică, 1967, p. 219.

care aceasta rezultă. Poate fi, de pildă, un act juridic de dispoziție privind un bun al lui *de cuius* (de exemplu, o vânzare-cumpărare), dar care exprimă, prin însăși încheierea sa, în același timp, dar dintr-o altă perspectivă, o acceptare. Există – să presupunem – un comostenitor care ascunde, dă la o parte unul ori mai multe bunuri din masa succesorală cu intenția, este adevărat frauduloasă, dar neîndoielnică de a și le însuși singur, sustrăgându-le partajului. Un asemenea gest se face, mai exact, de către unul dintre succesibili (de unul dintre cei cu vocație succesorală, dar care nu și-au exercitat încă dreptul de opțiune). Gestul în cauză, așadar, intervenit într-un astfel de moment, nu poate fi socotit act de acceptare tacită? Nu rezultă din dosirea, darea la o parte cu finalitatea menționată intenția de însușire (este adevărat exclusivă și în detrimentul celorlalți) a calității de proprietar? Este aceasta o intenție neîndoielnică? Dacă da, înseamnă că denotă o raportare a succesibilului la moștenire în sensul însușirii calității de erede. Din această perspectivă, acceptarea forțată este, în realitate, o acceptare pură și simplă voluntară tacită. Calificarea ca forțată (denumire consacrată, de altfel, de doctrină) ar putea fi înțeleasă nu în sensul că acceptarea ar fi opera legii pentru a suplini decăderea succesibilului din dreptul de opțiune (fără de care un act juridic de opțiune ar fi lipsit de obiect), ci în sensul că pedeapsa legală constă în limitarea actului de opțiune în latura acceptării la acceptarea pură și simplă, acceptare săvârșită însă de succesibil. Mai mult, este de reflectat dacă însăși această acceptare pură și simplă este o sancțiune impusă de lege sau, nu cumva, urmarea calificării faptei de ascundere sau de sustragere ca act de acceptare. Această calificare, în opinia noastră, ar putea s-o primească fapta în discuție, după cum am arătat, în temeiul dreptului comun al opțiunii succesoriale. Prin urmare :

a) Renunțarea ulterioară faptei de dosire nu mai e posibilă de vreme ce moștenirea a fost deja acceptată tacit, iar actul de acceptare este irevocabil (*semel heres, semper heres*);

b) Renunțarea anterioară faptei de dosire, dacă nu a devenit irevocabilă până în momentul săvârșirii faptei, nu va mai produce efecte. Dosirea sau darea la o parte, cu semnificația de acceptare tacită, pot fi calificate, în sensul art. 701 C.civ., ca retractare a renunțării, iar lipsa de efecte va fi consecința voinței succesibilului care a revenit asupra renunțării inițiale (actul de retractare constituind excepția de la caracterul irevocabil al opțiunii succesoriale), și nu urmarea dispoziției legii;

c) Acceptarea beneficiară ulterioară actului de dosire, de asemenea, nu s-ar mai putea face, căci, fiind vorba de o acceptare tacită inițială, aceasta produce efectele specifice unei acceptări pure și simple, fiind înlăturată posibilitatea unei acceptări sub beneficiu de inventar consecutive, pentru că succesiunea nu se acceptă de două ori.

Sanctiunea legii, prin limitarea dreptului de opțiune și, în consecință, a căilor prin care acesta se exercită (a varietăților actelor de opțiune) intervine, în ordinea de idei pe care o înfățișăm, numai potrivit dispozițiilor art. 712 C.civ., și anume când succesibilul acceptant sub beneficiu de inventar decede din acest beneficiu, devine acceptant pur și simplu ca urmare a ascunderii unor bunuri succesoriale ulterior acceptării beneficiare ori a omiterii culpabile de a trece în inventar

asemenea bunuri (efecte, în limbajul vetust al Codului). În plus, pedeapsa civilă constă în faptul că erezii vinovați de dosire nu mai au dreptul la partea ce li s-ar fi cuvenit din bunurile dosite sau date la o parte, dar, pentru pasivul moștenirii, aceștia răspund proporțional cu cota lor succesorală, în care se socotește și porțiunea din lucrurile în cauză, porțiune la care, în realitate, nu au acces.

Calificarea acceptării forțate ca act de acceptare pură și simplă și argumentele pe care aceasta se sprijină nu sunt lipsite de vulnerabilități. Dar nici teoria care, în esență, privește acceptarea forțată ca pe o pedeapsă a legii urmare săvârșirii unor delikte civile nu este la adăpost de orice obiecție.

S-a arătat în doctrină¹⁷, de pildă, că „sunt numeroase cazuri când moștenitorul s-a făcut vinovat de ascunderea frauduloasă a lucrurilor ereditare, fără a le deține. În aceste cazuri el nu a făcut act de stăpân și prin urmare nu a putut accepta tacit. Explicația doctrinei clasice, nefiind generală, nu poate fi reținută.” De asemenea, am precizat deja, remarca potrivit căreia sustragerea ori dosirea unor bunuri succesoriale sunt fapte ale unui hoț, și nu ale unui proprietar.

Este adevărat, sustragerea unor bunuri succesoriale poate fi privită ca un furt. Trebuie însă observat că aplicarea art. 703 și 712 C.civ. nu intervine numai în cazul unor asemenea sustrageri. Noțiunea de dosire și dare la o parte este înțeleasă și aplicată într-un sens mult mai larg. În plus, se admite că fapta succesibilului nu trebuie neapărat să întrunească elementele constitutive ale unei infracțiuni¹⁸. Dacă este așa, putem observa și noi că acest argument nu oferă o explicație generală. Pe de altă parte, trebuie subliniat că, de cele mai multe ori, acceptarea forțată presupune existența unor comoștenitori, din rândul cărora numai unul ori unii săvârșesc faptele de dosire sau dare la o parte. Comportamentul acestui sau acestor erezii este însă doar în parte ilicit, căci, prin ipoteză, o porțiune din cele bunuri le aparține, în calitate de coindivizari, încă din momentul morții lui *de cuius*. Potrivit art. 651 C.civ., „succesiunile se deschid prin moarte”, iar două dintre consecințele juridice ale deschiderii moștenirii sunt transmisiunea succesorală și nașterea stării de indiviziune (dacă există doi sau mai mulți succesibili). Indiviziunea fiind o formă a proprietății comune, și anume o varietate a proprietății comune pe cote-părți (deosebirea față de coproprietate constând numai în faptul că, în timp ce aceasta are ca obiect unul sau mai multe bunuri izolate, privite *ut singuli*, obiectul indiviziunii este o universalitate juridică), acceptantul forțat este proprietar comun în indiviziune asupra patrimoniului celui decedat, din care face parte și bunul dosit ori dat de el la o parte. Însușirea acestui bun este așadar ilicită doar în sensul și în măsura în care l-a sustras partajului și, prin aceasta, a nesocotit drepturile celorlalți.

S-a făcut, de asemenea, observația potrivit căreia, ori de câte ori aplicabilitatea art. 703 și 712 C.civ. este atrasă de fapte care nu implică deținerea bunurilor

¹⁷ Mihail Eliescu, *Curs de succesiuni*, București, Edit. Humanitas, 1997, p. 345.

¹⁸ A se vedea, de exemplu: Ioan Dogaru (coord.) ș.a., *Drept civil. Succesiunile*, București, Edit. All Beck, 2003, p. 344; Trib. Supr., Sec. civ., dec. nr. 25 din 1989, în „Dreptul”, nr. 8, 1990, p. 79.

successorale, aceste fapte nu pot fi socotite unele de proprietar, care să fie în consecință calificate acceptare ori acceptări tacite.

Trebuie însă observat că potrivit art. 689 C.civ., teza a treia, acceptarea „este tacită când eredele face un act, pe care n-ar putea să-l facă decât în calitatea sa de erede, și care lasă a se presupune neapărat intenția sa de acceptare”. Practica judecătorească și doctrina au recunoscut, de multe ori, valoarea de acceptare tacită unor acte, fapte, gesturi, conduite, diverse ca mod de exprimare, din care rezultă neîndoielnic intenția de însușire a titlului de moștenitor, fără ca acceptantul să fi fost în stăpânirea unor bunuri successorale¹⁹, de pildă: promovarea de către succesibil a unor acțiuni în justiție sau săvârșirea unor alte acte procedurale privind bunuri ale succesiunii (chiar atunci când acestea nu se află în stăpânirea sa). De principiu, apreciem că ascunderea sau darea la o parte de care vorbesc cele două texte din Codul civil care reglementează acceptarea forțată, evidențiază în mod neîndoielnic intenția de însușire (exclusiv) pentru sine, intenția de stăpânire, de a fi proprietar a celui ori a celor care le-au săvârșit. Așa fiind, indiferent că este vorba de fapte propriu-zise de ascundere ori dare la o parte (în sens literal, strict) ori de altele, considerate astfel ori asimilate acestor noțiuni (într-o interpretare mai largă), oricare dintre ele poate fi calificat drept act de acceptare tacită, căci este fără dubiu voința de însușire a titlului de erede. Așa se și explică de ce instituția acceptării forțate nu se aplică renunțătorului (dacă renunțarea a devenit irevocabilă), ci doar succesibilului. Acesta din urmă este persoana chemată la succesiune, dar care nu și-a exercitat încă dreptul de opțiune (urmând s-o facă, prin ipoteză, acceptând, urmarea conduitei sale reprezentată de fapta de dosire), în timp ce renunțătorul e străin de succesiune, în mod retroactiv, încă de la data deschiderii succesiunii²⁰. În consecință, el nu poate fi titular al dreptului subiectiv de opțiune succesorală și nu are acces la actul juridic de opțiune. Nu poate, așadar, nici să accepte tacit, indiferent care ar fi faptele, actele etc. ce ar putea fi analizate drept o asemenea acceptare.

Natura de act juridic de acceptare tacită a ascunderii ori sustragerii de la partaj a unor bunuri are, în adevăr drept consecință că acceptarea în discuție este irevocabilă și prin urmare nu permite autorului faptei să înlăture aplicarea dispozițiilor art. 703 și 712 C.civ. prin restituirea voluntară a obiectelor dosite sau date la o parte, cum se admite în prezent, când este împărtășită concepția pedepsei civile²¹. Ne putem însă întreba dacă, și în această din urmă concepție, admiterea

¹⁹ Pentru prezentarea manifestărilor de voință care constituie acceptări tacite (exteriorizate în acte juridice și fapte materiale), a se vedea, de pildă, Francisc Deak, *op. cit.*, p. 414–423, și practica acolo citată; Ioan Dogaru (coord.), *op. cit.*, p. 340–343; E. Safta-Romano, *Probleme teoretice și practice privind acceptarea tacită a succesiunii*, în „Dreptul”, nr. 12, 1991, p. 29–32, cu reperele bibliografice acolo citate.

²⁰ Actul juridic de opțiune este unul declarativ și, ca orice asemenea act, produce efecte retroactive. Nu ca act translativ, căci transmisiunea succesorală e determinată de dispoziția legii, unită cu faptul morții celui care lasă succesiunea și operează, la data deschiderii moștenirii, nu, la data acceptării ori repudierii acesteia; pentru caracterul juridic de act translativ al opțiunii successorale v. I. Dogaru (coord.), *op. cit.*, p. 306.

²¹ A se vedea, de ex., Mihail Eliescu, *Transmisiunea și împărțea moștenirii în dreptul R.S.R.*, ed. cit., p. 131.

neaplicării sancțiunilor este la adăpost de orice obiecție. În adevăr, comportamentul ilicit există, s-a manifestat, nu este vorba doar de o intenție neexteriorizată, care să nu producă în consecință efecte juridice. Apoi, chiar când nu există o restituire din inițiativa succesibilului, fapta oricum nu produce urmările ruperii egalității între erezi, căci această faptă este, prin ipoteză, descoperită, iar urmările pe care legiuitorul nu le dorește nici nu mai au loc. Întrucât însă este justificată soluția iertării succesibilului avut aici în vedere de consecințele restrictive ori negative ale acceptării forțate? Nu este oare moral ca acesta să sufere totuși aceste consecințe? Ce sancționează oare legiuitorul: conduita ilicită a succesibilului numai dacă acesta persistă până la sfârșit în a și-o însuși? Nesocotirea prin faptele de dosire sau dare la o parte a intereselor, este adevărat particulare, ale comoștenitorilor n-ar trebui să atragă aplicarea art. 703 și 712 C.civ. numai pentru comportamentul lipsit de onestitate al succesibilului în cauză, indiferent de felul în care acesta acționează ulterior? Ni se pare, dimpotrivă, mai aproape de finalitatea celor două texte ale Codului civil limitarea actului său de voință la acceptarea pură și simplă (pe care, de altfel, singur a săvârșit-o), la retractarea renunțării anterioare actului de dosire prin conferirea acestui comportament valoare tot de acceptare tacită (deci, pură și simplă) și la renunțarea cu efecte definitive numai dacă ea a fost săvârșită anterior, iar fapta de ascundere sau sustragere a intervenit la o dată la care asupra acestei renunțări nu se mai putea reveni. Și nu se mai putea reveni pentru că, înainte de săvârșirea faptei, succesiunea fusese acceptată de alți coerezi ori de erezi subsecvenți. În aceasta constă, în esență, circumstanțierea posibilităților pentru actul de opțiune al succesibilului în discuție (circumstanțiere care, în esență, îl privează pe acesta de acceptarea sub beneficiu de inventar), dar și în imposibilitatea sa de a mai culege partea ce i s-ar fi convenit din bunurile dosite ori date la o parte. Și, repetăm, ni se pare mai rațional ca toate aceste consecințe să le suporte succesibilul, indiferent că ulterior a restituit respectivele bunuri, căci, prin manifestarea sa de voință inițială, a acceptat tacit succesiunea. Este vorba însă de o varietate particulară a actului de acceptare tacită, căci el se produce într-un cadru legal restrictiv de exercitare față de același cadru însă de drept comun, cu toate variantele de opțiune și fără consecințe conexe. În acest sens, putem fi de acord că suntem în prezența unei excepții de la caracterul voluntar al actului de opțiune, căci succesibilul nu mai are deplina libertate de alegere. Dar, și în concepția naturii juridice de pedeapsă civilă, ceea ce credem că legiuitorul intenționează să pedepsească este fapta de ascundere ori sustragere, care, de vreme ce s-a produs, este fără relevanță, în lipsa unei prevederi exprese, restituirea ulterioară din proprie inițiativă.

Un alt argument adus în combaterea naturii juridice pe care o promovăm este că acceptarea forțată, privită ca act de acceptare tacită, ar putea fi anulată pentru vicierea consimțământului ori atacată de creditorii succesoralii prin acțiunea revocatorie. Pe de altă parte, se admite că lipsa unor obiecțiuni ale coerezilor cu ocazia împărțelii prezumă renunțarea acestora de a solicita aplicarea dispozițiilor art. 703 și 712 C.civ.²². Este adevărat că există în cazul acceptării forțate un

²² *Ibidem*.

comportament inadecvat, cu conținut doloziv, al succesibilului. Actul de acceptare forțată, privit ca acceptare tacită cu o fizionomie specială, poate fi în adevăr anulat. Câtă vreme însă nu intervine nulitatea relativă, actul este valabil și își produce efectele specifice. Nesiguranța cu privire la existența actului, nesiguranță rezultată din cauza de nulitate relativă cu care actul se naște este însă mult diminuată de înseși condițiile și efectele specifice ale acceptării forțate, care-i protejează pe comoștenitori mai mult decât dacă aceștia ar cere și obține anularea. Aceasta deoarece, desființat fiind actul, succesibilul ar putea opta liber, desigur, dacă ar mai fi în termen, ori, mai degrabă, ar putea identifica săvârșirea, în termenul de prescripție a unui alt act (fapt) cu valoare de acceptare tacită, de data aceasta de drept comun și nu în condițiile speciale ale acceptării forțate. Apoi, chiar ca pedeapsă civilă, de vreme ce, pentru considerentele arătate, coerezii pot renunța la dreptul de a solicita aplicarea regulilor acceptării forțate, înseamnă că oricum intervenția acesteia este relativă, eficacitatea pedepsei legale depinzând, în ultimă analiză, tot de voința coerezilor ocrotiți. Ocrotiți însă subsidiar, căci esența este punitivă, efectul reparatoriu și al restabilirii egalității între moștenitori părănd a nu fi cu prioritate urmărit.

Poate cel mai dificil de contrazis în teoria pedepsei civile, ca natură juridică a acceptării forțate, urmare săvârșirii unui fapt ilicit, este argumentul că această acceptare, calificată ca act juridic, deoarece constă într-o conduită ilicită, face ca actul juridic să aibă o cauză ilicită, iar sancțiunea ar fi nulitatea absolută, și nu relativă.

Nu trebuie uitat că, uneori, acte juridice nule absolut pentru încălcarea unor norme imperative produc totuși unele efecte juridice. O donație nulă absolut pentru lipsa formei ceruteă *ad validitatem* poate constitui o cauză (morală și licită) a unui act de executare voluntară a donației de către moștenitorii donatorului, act nesuscetibil de a fi supus repetițiunii. De ce însă o voință exteriorizată într-o manieră ilicită, dar care exprimă, pe lângă scopul ilicit, și intenția fără dubiu, de data aceasta licită, de acceptare a calității de erede să nu producă efectele care nu contravin legii? Pe de altă parte, chiar dacă ar fi vorba de un act nul absolut, nu poate fi nul parțial? Dacă răspunsul este afirmativ, aplicarea teoriei nulității parțiale, căutând să salveze din act ceea ce nu contravine legii, tocmai pentru că actul juridic este o manifestare de voință făcută *cu intenția de a produce efecte juridice*, ar conduce spre concluzia validității acceptării forțate²³; un argument în plus îl constituie faptul că însuși legiuitorul a reglementat, prin art. 703 și 712 C.civ., condiții restrictive pentru actul acceptării forțate, care, ele însele, sancționează implicit maniera ilicită de exteriorizare a voinței.

În sfârșit, dacă susținerile noastre nu sunt la adăpost de unele obiecții, recunoașterea naturii de act juridic a acceptării forțate o conciliază totuși, am

²³ Este adevărat că nulitatea parțială ar însemna aici să se recunoască nu validitatea unor clauze distincte, anume cele conforme legii și bunelor moravuri, ci validitatea unor sensuri licite și morale ale faptelor de dosire ori dare la o parte, anume sensurile care trimit la actul de acceptare tacită.

subliniat deja, și cu norma imperativă, având valoare de principiu a art.686, potrivit căruia „nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moșteniri ce i se cuvine”. Acceptarea ar fi urmarea voinței exprimate tacit, dar voluntar, de succesibil, iar caracterul său forțat ar privi doar limitările pe care textele speciale care o reglementează le aduc.

S-ar putea regândi, în acest context, chiar terminologia și clasificările relevante pentru opțiunea succesorală. În această ordine de idei, acceptarea pe care o numim forțată ar fi una tacită cu o fizionomie specială, care, alături de acceptarea tacită comună și de acceptarea expresă, s-ar subsuma acceptării pure și simple. Prin urmare, noțiunea de acceptare voluntară ar rămâne fără substanță, câtă vreme existența sa se justifică exclusiv prin noțiunea opusă de acceptare forțată, iar aceasta apare acum ca varietate de acceptare tacită.

Dar și în calificarea de pedeapsă civilă, acceptarea forțată, pentru că este exterioară succesibilului și-și are izvorul în lege, nu reprezintă nici drept subiectiv, nici act juridic de opțiune. Ar trebui, în consecință, ca în cazul acceptării forțate ca pedeapsă civilă, să fie reținută o nouă denumire, eventual aceea de *dobândire a titlului de erede prin efectul legii*. S-ar evita folosirea expresă a denumirii opțiune, căci aceasta înseamnă alegere, or, alegerea aparține persoanei, este expresia voinței sale și nu i se impune acesteia din exterior. Și în această ipoteză, termenul de acceptare voluntară și-ar pierde semnificația, căci orice acceptare – pură și simplă (expresă sau tacită) sau sub beneficiu de inventar - ar fi, în principiu²⁴, voluntară.

Două precizări mai avem a face în legătură cu acceptarea forțată a moștenirii.

Mai întâi, că adoptarea uneia din cele două posibile calificări ale sale, pedeapsă civilă ori act juridic, determină consecințe teoretice și practice deosebite. La unele dintre acestea ne-am referit în cele ce preced²⁵.

Relevantă are în acest context și viziunea largă ce se acordă în doctrină și practică atât noțiunilor de dosire și dare la o parte, cât și perioadei întinse în care se poate produce apariția faptelor comisive și omisive ce dau conținut acestor noțiuni²⁶. Exigențele ca faptele de dosire sau dare la o parte să fie săvârșite de un moștenitor și să aibă ca obiect bunuri succesoriale sunt greu de conciliat cu accepțiunea largă, în care sunt luate în seamă și fapte produse în timpul vieții celui

²⁴ Spunem „în principiu”, pentru că libertatea de alegere în cazul săvârșirii actului de opțiune succesorală cunoaște, totuși, unele limitări. Avem în vedere pe aceea consacrată de art. 19 din Decretul nr. 32 din 1954, potrivit căruia acceptarea moștenirii de către minor și de către persoana pusă sub interdicție se va socoti întotdeauna făcută sub beneficiu de inventar. De asemenea, dispozițiile art. 692 și 693 C.civ., care reglementează soarta dreptului de opțiune dacă succesibilul moare înainte de a-l fi exercitat. Avem aici în vedere ipoteza în care erezii aceluși succesibil nu se înțeleg să opteze în același sens, acceptare ori renunțare, și atunci moștenirea se va accepta sub beneficiu de inventar. Punerea în discuție a relevanței noțiunii de acceptare voluntară am făcut-o însă numai în relația sa cu acceptarea forțată.

²⁵ Pentru aceste deosebiri, a se vedea Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 130–131.

²⁶ Pentru exemple și elemente suplimentare privind aceste aspecte, a se vedea Francisc Deak, *op. cit.*, p. 423–425.

despre a cărui succesiune este vorba, la unele dându-și concursul chiar acesta. Cu drept cuvânt s-a remarcat, chiar în concepția împărtășită a pedepsei civile, că „darea la o parte sau dosirea trebuind să aibă ca obiect un bun succesoral, în mod logic ar urma ca moștenitorul să nu poată fi învinuit decât dacă le-a săvârșit după deschiderea succesiunii, deoarece înainte de această dată nu există moștenire”²⁷. Remarca ar fi cu atât mai îndreptățită dacă acceptarea forțată ar fi considerată act juridic de acceptare tacită, căci, făcută anterior deschiderii moștenirii, ar fi nulă absolut, ca pact asupra unei succesiuni viitoare, prohibit expres de art. 702 și 965 alin. 2 C.civ.

A doua precizare este aceea că, în proiectul de Cod Civil²⁸, acceptarea forțată este denumită în mod expres astfel de art.851, potrivit căruia:

„(1) Succesibilul care, cu rea-credință, a dat la o parte sau a ascuns bunuri succesoriale nu mai are dreptul de a renunța. Chiar dacă ar renunța, el rămâne moștenitor, însă nu poate avea niciun drept cu privire la bunurile date la o parte sau ascunse.

(2) El este ținut să răspundă pentru pasivul succesoral și cu propriile bunuri, însă tot proporțional cu cota sa parte din moștenire.”

Reglementarea preconizată este asemănătoare cu cea actuală; există însă și notabile diferențe. De pildă, nu se mai produce efectul decăderii din beneficiul de inventar căci, se pare, proiectul Codului civil renunță la acceptarea sub beneficiu de inventar și reține, în opinia noastră în mod inspirat, cu valoare de principiu, răspunderea eredității *intra vires hereditatis*. În adevăr, potrivit art. 845 (2) din proiect, „Moștenitorii legali și legatarii universali sau cu titlu universal răspund pentru datoriile transmise prin succesiune numai în limita valorii pe care bunurile moștenirii o au la data deschiderii acesteia și numai cu bunurile succesoriale, proporțional cu partea ereditară a fiecăruia”.

În raport cu această limitare de principiu a răspunderii succesorilor pentru pasivul moștenirii la activul acesteia, ni se pare excesivă prevederea art. 851(2) din proiect potrivit căreia acceptantul forțat poate răspunde pentru pasiv cu propriile-i bunuri. Apreciem că, privită chiar ca pedeapsă civilă, efectele negative ale acceptării forțate ar trebui să se producă în cadrul regimului succesoral general, și nu excedându-l.

²⁷ Mihail Eliescu, *op. cit.*, p. 129.

²⁸ Publicat în Edit. CH Beck, București, 2006.

